

NO IZEJVIELAS LĪDZ ĢENĒTIKAI: "BRŪZILĀS" STARTS LATVIJAS LOPKOPĪBAI NĀKAMAJĀ LĪMENĪ

ROLANDS FELDMANIS,
Anitas Siliņas foto

Aprīli gaļas liellopu kooperatīva "Latvijas liellops" biedra saimniecībā "Brūzilas" norisinājās liellopu izsole, kurā tika pārdoti vairāki desmiti dzīvnieku. Pasākums izraisīja plašu interesi, pulcējot kooperatīva biedrus, ārvalstu viesus un nozares vērtētājus, un apliecināja arvien skaidrāku tendenci Latvijas lopkopībā – pārorientāciju no klasiskā gaļas ražošanas modeļa uz augstvērtīga ģenētiskā materiāla audzēšanu un tirdzniecību.

Latvijā kopējais liellopu skaits patlaban ir nedaudz zem 400 000 galvām, un kopēja tendence pēdējos gados ir lejupejoša. Tomēr šajā kopainā gaļas liellopu segments aug – pēdējos divos gados skaits pieaudzis par 3650 dzīvniekiem gadā (iepriekš – ap 3000 gadā), un cenas šim virzienam izteikti kāpj.

Eksports paliek nozares stūrakmens: 2024. gadā no Latvijas izvesti ap 83 000 dzīvnieku liellopu, no kuriem ap 27 000 bija gaļas liellopi vecumā līdz 29 mēnešiem. Šie skaitļi parāda Latvijas saimniecību ražošanas spēju, taču atklāj arī kritisku jautājumu – pievienotā vērtība lielākoties paliek importējošajās valstīs. Tieši šeit ģenētikas virziens piedāvā fundamentāli atšķirīgu pieeju, kas "Brūzilās" šogad bija redzama praksē.

Saimniecība ar kopīgu nosaukumu "Brūzilu liellops", kas apvieno "Brūzilas AV" un SIA "Āren", Latvijā ir labi zināma ar mērķtiecīgu darbu liellopu ģenētikas attīstībā. Tajā tiek audzēti gan piena, gan gaļas liellopi – kopā ap 1300 dzīvnieku, – un īpašu uzmanību vada pievērsis augstvērtīga ģenētiskā materiāla pilnveidei. Saimniecības vadītājs un kooperatīva "Latvijas liellops" valdes loceklis Vilnis Štencelis ekonomisko loģiku formulē tieši: "Liellopu kā gaļas lopu var pārdot par cenu, kas ir aptuveni divas reizes zemāka nekā tad, ja tas tiek piedāvāts kā ģenētiskās vērtības nesējs."

"Brūzilu" saimnieks Vilnis Štencelis izrāda Herefordas šķirnes bulli izsoles dalībniekiem

Līmužinas šķirnes liellopi "Brūzilu" izsolē

Šo proporciju apstiprina arī tirgus. Latvijas vaislas jaunbullu izsolē Mazzalvē 2025. gada aprīli dārgākais pārdotais bullis sasniedza gandrīz 6000 eiro, kamēr standarta nobarojamā gaļas bulla cena reti pārsniedz 2000 eiro sliksni. Starptautiskajā augstas ģenētiskās vērtības tirgū – Lielbritānijā, Īrijā, Skandināvijā – atsevišķu elites vaislas bullu cenas sasniedz desmitus un pat simtus tūkstošu eiro.

Vilnis Štencelis piebilst, ka tie liellopi, kas pārdoti šajā izsolē, ārvalstīs maksātu vismaz par trešdaļu vai pat uz pusi vairāk – Latvija ģenētikas nozīme vēl nav atbilstoši novērtēta, un Latvijai vēl ir vieta, kur kāpt.

To apliecināja arī izsoles goda viesis no Skotijas – profesionāls gaļas liellopu audzētājs Bils Maklārens (*Bill McLaren*), kurš jau iepriekš sadarbojies ar saimniecību "Brūzilas". Pasākuma laikā viņš novadīja semināru un kopā ar Vilni Štenceli pārrunāja ģenētikas virziena attīstības iespējas, uzsvēra tieši augstas pievienotās vērtības veidošanu Latvijas laukos un starptautiskās sadarbības potenciālu nozares izaugsmei.

Skotija šajā kontekstā nav nejauša Viļņa Štenceļa sadarbības izvēle, jo tā ir viena no Eiropas vadošajām gaļas šķirņu mātes valstīm un piedāvā konkrētus instrumentus, ko Latvija var pārņemt, sākot ar profesionālu publiskā novērtējuma kultūru. "Vēlos, lai šeit ir saviesīgi, lai būtu fotogrāfijas, kurās dzīvniekus var pareizi, profesionāli

Šarolē šķirnes liellopiem nodrošinātas augstas labturības prasības

izvērtēt jau pirms izsoles – līdzīgi kā Skotijā, kur strādā Bils,” saka Štencelis.

Kooperācija – nākotnes biznesa modelis “Latvijas Lopkopja” iepriekšējā numurā rakstijām par diviem Latvijas gaļas ražotāju kooperatīviem. Vilnis Štencelis ir biedrs kooperatīvā “Latvijas liellops”, kas dibināts 2021. gada pavasarī un šobrīd apvieno 13 biedrus, kuri audzē gaļas liellopus gan bioloģiski, gan integrēti. Visus biedrus vieno pārliecība, ka Latvijā iespējams audzēt augstas kvalitātes gaļas liellopus ganību sistēmā, ievērojot dzīvnieku labturības standartus. “Latvijas liellops” 2022. gadā Zemkopības ministrijas konkursā “Sējejs” saņēma augstāko atzinību nominācijā “Gada veiksmīgākā kooperācija”. “Latvijas liellops” saredz kooperācijā lielāku vērtību, nekā tas ir “klasiskā gadījumā”, proti, no “mēs apvienojam piedāvājumu” pāriet uz kopdarbu – “mēs kopā veidojam jaunu vērtības ķēdi”.

Šo kooperatīva redzējumu vislabāk ilustrē kooperatīva biedra Jurija Prokofjeva stāsts. Šodien viņš apsaimnieko ganāmpulku ar 800 dzīvniekiem, taču ceļš uz to bijis tāds, kāds raksturīgs daudzām mazām un vidējām saimniecībām, kas sākušas darbu bez ģenētiskas pieredzes. “Sāku pirms vairākiem gadiem un neko nezināju par audzēšanas īpatnībām. Iegādājos govus un bulļus, audzēju teļus, bet redzēju, ka tie nesasniedz šķirnei raksturīgo svaru. Interesējos pie citiem audzētājiem – vai tiešām Angus, ko mēs te audzējam un saukājam par Latvijas Angus, ir tāda švakāka šķirne? Drīz sapratu, ka problēma ir ģenētiskā materiāla daudzveidības

trūkumā. Mēs te maļamies savā sulā, dažreiz vēl ar igaunjiem, bet šādi šķirnes raksturīgās īpašības nenostiprinās,” atklāj Prokofjevs. Risinājums atnāca tieši caur kooperatīvu: “Palīdzēja kooperatīvs “Latvijas liellops”, kuru vada jau krietni pieredzējuši lopkopji. Vairāk man pastāstīja Alma Spangere un Vilnis Štencelis. Tad ievadu ģenētisko materiālu no Dānijas, parādījās pirmie rezultāti, varēju attīstīt savu bāzi. Tagad jau ir 800 lopu. Vienmēr pasaku paldies Vilnim par to darbu, ko viņš iegulda ģenētikas attīstībā.”

Šis stāsts ilustrē, kāpēc daudzveidīga ģenētiskā materiāla pieejamība Angus un citās ievestajās gaļas šķirnēs ir kritiski svarīga. Latvijas ganāmpulkos šobrīd ir vairāk nekā divi tūkstoši Aberdinangus šķirnes pārstāvju, un kopumā saimniecībās dominē Šarolē, Herefordas, Limuzīnas un Angus šķirnes, kā arī to krustojumi; bez papildināšanas no Dānijas, Lielbritānijas un citām spēcīgām šķirnes valstīm šis ganāmpulks nespēj noturēt vērtības rādītājus. Tieši mazām un vidējām saimniecībām individuāla ģenētikas attīstība ir grūti sasniedzama – vienkāršāk ir pārdot gadu vecus, nošķirtus teļus un atstāt pievienoto vērtību nākamajam ķēdes posmam. Bet šeit slēpjas zaudētā peļņa: nobarots gaļas dzīvnieks Latvijas tirgū maksā ap 2000 eiro, vaislas dzīvnieks ar nostiprinātu ģenētisko materiālu – krietni vairāk, savukārt elites vaislas bulļi starptautiskajā tirgū – pat simtus tūkstošu eiro. Pāreja uz ģenētikas modeli nav tikai cenas jautājums; tā maina arī to, kāda ekonomiskā ietekme paliek Latvijā.

Pērn Prokofjevs ģenētisko materiālu iegādājās tieši šādā izsolē, un Štencelis šogad “Brūzilās” veido savu, jaunu izsoles formātu. Taču Vilnis saredz vēl iespēju pilnveidot pašu izsoles procesu, ko balstītu profesionālā novērtēšanā – ar katalogu, fotomateriālu un atklātu publisku vērtējumu, kā tas notiek Skotijā. Tas īpaši svarīgi ir kontekstam ar topošo nozares attīstības stratēģiju, kurā arvien lielāku uzsvāru liks uz iespēju gūt ienākumus ne tikai no produkcijas, bet arī no profesionālās kompetences un zināšanām ģenētikas jomā. Štencelis uzsver, ka šāds pasākums ietilpst arī nākamā gada pavasarī: “Modernā ģenētika un izpratne par to ir jākultivē, jo tā ir orientēta uz augstāku vērtību, piemēram, uz barības efektivitāti – dzīvnieks apēd mazāk, bet gaļas masa pieaug. Tikpat svarīgs aspekts gaļas nozarē ir atnešanās vieglums, ko arī risina ģenētika – ja teliņš aug, kļūst žīrs, bet mātei ir kvalitatīvs piens – saimniecībai būs ienākumi; ja teliņš neizdzīvo – tie ir tieši zaudējumi. Priekšā vēl ir darbs, un viens no soļiem, kas stiprinātu ģenētikas attīstību Latvijā, būtu, piemēram, ciltsmāšu reģistra izveide,” papildina Vilnis.

Pāreja no nošķirtu teļu pārdošanas uz mērķtiecīgu ģenētikas audzēšanu un tirdzniecību ir biznesa modelis, kas pārvieto Latvijas gaļas liellopu audzēšanu no ekstenzīvas un cenu jutīgas ražošanas uz vērtīborientētu un eksportspējīgu nozari – un kooperācija ir tā galvenais paātrinātājs. Šķiet, nākamajā gadā “Latvijas Lopkopja” lasītāji vēl vairāk varēs sekot līdzī gaļas audzēšanas nozarei, ņemot vērā ģenētikas iespējas. LL